

Pirkanmaan Alueoimiston päällikön everstiluutnantti Terho Mustosen kokousesitelmä Hämeenkyrössä 12.11.2008

Pirkanmaan sotilaallinen maanpuolustus alueoimiston näkökulmasta

Arvoisat Pirkanmaan Reserviupseeripiirin, Pirkanmaan Reserviläispiirin ja Maanpuolustusnaisten Liiton Pirkanmaan Piirin edustajat, reserviläisyhdistysten edustajat, hyvät naiset ja miehet!

Lupauduin pitämään esityksen Pirkanmaan sotilaallisesta maanpuolustuksesta alueoimiston näkökulmasta. Alueoimisto vastaa Pirkanmaan sotilaallisen maanpuolustuksen suunnittelusta ja johtamisesta. Alueoimisto muodostaa Pirkanmaan sotilasalueen esikunnan. Aikaisemmin Pirkanmaalla oli useita sotilasalueen esikuntia. Nyt niitä on yksi.

Ensimmäisen haluaisin vastata kysymykseen: ”Mikä Pirkanmaata sotilaallisesti uhkaa?” Heti kun kirjoitin tuon kysymyksen totesin sen olevan huonosti asetettu. Pirkanmaata kohtaavat sotilaalliset uhat eivät ole eriteltävissä vain yksiselitteisesti sotilaalliselta kannalta tai kohdistettavissa tänä päivänä vain Pirkanmaahan.

Uhkakuvien kehittyminen nykyisenlaisiksi on nähtävä myös ihmisen kehittymisen kautta. Sodankäynnin megavaiheet voidaan erotella vaikkapa seuraavasti:

- Eläimellinen (500 000 eKr) sodankäynti liittyi ihmisen perustarpeiden tyydyttämiseen

- Primitiivinen (500 000 – 10 000 eKr) sodankäynti liittyy ihmisten välisen kielen ja kommunikoinnin kehittymiseen. Tällöin yhteiseen tavoitteeseen voitiin samaistua.
- Historiallinen (10 000 – 3 000 eKr) sodankäynnin vaihe liittyy kirjoittamisen ja siihen liittyvään tiedon välittämiseen.
- Moderni (1 500...) sodankäynti on kytköksissä kirjapainon ja siten massamaisen tiedon välittämiseen ja jakoon
- Postmoderni sodankäynti on uusin megavaihe, jonka yksi ilmentymä on globaali informaatio-sodankäynti. Tähän liittyy tiedon tosiaikainen välittäminen ja tiedolla tapahtuva sodankäynti.

Uhkakuvat ovat kehittyneet ja etenkin aikasykli on muuttunut dramaattisesti. Eläimellisen sodankäynnin laumoista on siirrytty globaaliin vaikuttamiseen, jossa voimien keskittäminen tai haluttu eristäminen voidaan tehdä ns. bittivarauudessa. Tämä bittisota ei kuitenkaan poista käytöstä jo eläimellisellä, primitiivisellä tai vaikkapa historiallisella megavaiheella keksittyä vaikuttamismekanismeja. Mitä kauemmaksi yksittäinen osapuoli, ryhmä tai yksilö johtamisen keskiöstä joutuu sitä lähemmäksi tulevat ihmisen perustarpeet, joita hän on valmis puolustamaan. Mutta myös toisaalta halu toisen alistamiseen nousee valitettavasti pinnalle. Tämä liittyy taustalla olevaan tarpeeseen selviytyä tavalla tai toisella. Esimerkkejä tällaisesta ei tarvitse kaukaa historiasta hakea. Tyly esimerkki on vaikkapa Irakista Abu Ghraibin vankila. Toisen alistaminen ja oikeuksien riisto tulee esiin valitettavasti pinnalle, kun säätely on häiriintynyt tai sitä johdetaan systemaattisesti. Ihmisen tapa käyttäytyä lähestyy eläimellistä käytöstä. Postmodernista sodankäynnistä äärimmäisen lievä ilmentymä oli vaikkapa Viron eristäminen tietoverkoista patsaskiistan aikana. Virossa käytännössä ei mikään tietoyhteys, joka oli kytköksissä internetiin toiminut enää kunnolla.

Tästä johtopäätöksenä on todettava, että uhkakuvat, vaikka ne ovatkin kehittyneet vuosien saatossa, niin kaikki ne toisen vahingoittamisen, alistamisen tai äärimmillään tappamisen keinot eivät ole hävinneet. Postmoderniin sodankäynnin megavaiheeseen siirtyminen on tuonut vain lisää vaikuttamisen keinoja ja aika, jossa vaikuttaminen on mahdollista, on lyhentynyt kymmenistä vuosista millisekuntiin.

Palataanpa siis kysymykseen: ”Mikä Pirkanmaata sotilaallisesti uhkaa?” Pirkanmaan sotilaalliset uhat ovat siis samat kuin muuallakin Suomessa. Meidän on varauduttava pahimmillaan laajamittaisen sotilaallisen hyökkäyksen kurimukseen, johon liittyy siis myös elementtejä uusista uhkista informaation käytöstä sodankäynnin elementtinä, terrorismia,

erikoisjoukkojen käyttöä, vahingon tekoja ja pahimmillaan aseellisia konflikteja. Aseellinen hyökkäys voi sisältää tuli-iskuja tärkeisiin kohteisiin. Iskut voidaan toteuttaa esimerkiksi tykistö- tai ilmasta maahan ohjuksin. Toisaalta, mitä kauemmaksi tavanomaisesta sodankäynnistä siirrytään, sitä vaikeampaa on määrittää sodankäynnin raja.

Wright:” Merkittävin sodankäynti siirtyy globaaliin tietoon, siitä tulee vielä yleisempi kuin edellisessä vaiheessa, sodasta tulee rauhan aikaista, jatkuvaa toimintaa ilman rauhan aikaa. Koska mitään vanhaa ei katoa lopullisesti, vanhoja sodankäynnin muotoja esiintyy edelleen”.

Kauppalehti uutisoikin heinäkuussa ihan osuvasti: **Perinteisen sodan uhka on Suomessa pieni ja tällä hetkellä maamme todennäköisin uhkakuva on verkkohyökkäys kriittisiin tietojärjestelmiin.** Yhteiskuntaa ylläpitäviin tietojärjestelmiin kohdistuvat iskut voivat tehokkaasti lamauttaa koko yhteiskunnan toiminnan.

Näiden uusien uhkien tullessa entisten lisäksi puolustuksen vaikeus korostuu entisestään. Kuten kaukaa viisaasti on perustuslakiimme kirjoitettu, jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan maanpuolustukseen. Asevelvollisuuslaissa on velvoite annettu asevelvollisille osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen. Kokonaismaanpuolustuksen käsite siis on varsin osuva yhä globalisoituvassa yhteiskunnassa. Siitä kannattaa pitää kiinni.

Hyvät kuulijat!

Tämän vuoden alusta tulleen lain puolustusvoimista mukaan puolustusvoimien tärkein tehtävä on Suomen sotilaallinen puolustaminen, toisena tehtävänä on muiden viranomaisten tukeminen ja kolmantena osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan.

Tuossa samassa laissa määrättiin myös puolustusvoimien uudesta organisaatiosta aluetoimistot mukaan lukien. Aluetoimisto on puolustusvoimien aluehallintoviranomainen. Tehtävän on tuon mukaisesti pitäa yhteyttä muihin alueen viranomaisiin ja yhteisöihin. Asevelvollisuuslain mukaan aluetoimisto suunnittelee ja johtaa alueensa sotilaallista puolustusta sekä hoitaa asevelvollisuuteen liittyviä asioita.

Sotilaalliseen puolustuksen tehtävät alkavat jo periaatteessa kutsunnoissa, kun toteutamme joukkojen tuottamiseen liittyvät toimenpiteet määräämällä asevelvolliset palvelukseen. Varusmiehet koulutetaan koulutuskeskuksissa, joukko-osastoissa, ja sijoitetaan sodan-ajan

joukkoon. Alueoimisto pitää yllä joukkojen henkilöstösijoituksia ja joukkojen varustusta sekä ajoneuvojen sijoituksia. Lisäksi alueoimisto päättää yhteiskunnan pyörittämiseen liittyvien tärkeiden toimijoiden henkilövarauksista.

Puolustusvoimien sodanajan vahvuus on 350 000 sotilasta. Tästä yli 95 % on reserviläisiä. Pirkanmaalaisten osuus tuosta joukosta on käytännössä suhteessa väkilukuun. Eli noin 8-10 % puolustusvoimien sodanajan vahvuudesta tulee Pirkanmaalta. Pirkanmaalaiset on sijoitettu täältä perustettaviin joukkoihin. Pääosa perustettavista joukoista luovutetaan operatiiviselle käyttäjälleen, joka on muualla kuin Pirkanmaalla.

Alueoimisto vastaa ylivoimaisesti pääosan joukkojen perustamisesta. Muita perustajia ovat Satakunnan Lennosto ja puolustusvoimien laitokset. Monta kertaa ajatellaan, että Pirkanmaa on Sisä-Suomea ja täällä ei valmiutta kohotettaessa ole niin kiire. Tosiasia kuitenkin on, että Pirkanmaalla perustettavista joukoista osa on juuri niitä joukkoja, joita tarvitaan rajaseudun ja ilmatilan puolustuksen alkuvaiheessa. Ilman näitä joukkoja operatiivinen käyttäjä olisi varsin kynnetön.

Perustaminen toteutetaan tilanteen mukaan joustavasti. Joukkojen perustamisen alkuvaiheessa tapahtuu johtamisvalmiuden kohottamisen, esikuntahenkilöstön vahvistamisen, tilanteen seurannan tehostamista. Tämän jälkeen palvelukseen käsketään tyypillisesti perustamista suojaavat yksiköt, tarvittavat perustamiskeskukset ja joukot joita tarvitaan mm. yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen varmistamiseen.

Tähän liittyen korostuu viranomaisyhteistyö ja tilannetiedon vaihto. Tilanteen seuranta ja johtamisen tehostamista varten alueoimistoa laajennetaan käskemällä reserviläisiä palvelukseen. Alueoimistoa vahvennetaan reserviläisillä ja siitä muodostetaan sotilasalueen esikunta. Yhteysupseerit käsketään palvelukseen. Sotilasalueen vastuualue yhtyy alueoimiston ja Pirkanmaan maakunnan rajoihin.

Lakisäateisten tehtävien toteuttaminen alueoimistolla ei muutu. Sen lisäksi, mitä valmiuden kohottaminen edellyttää on alueoimiston kyettävä hoitamaan myös kaikki laeissa säädetyt mm. asevelvollisuusasiat. Niiden määrä tyypillisesti moninkertaistuu poikkeuksellisissa oloissa.

Joukkojen perustaminen toteutetaan hajautetusti alueoimiston tai sotilasalueen esikunnan johdossa olevissa reserviläisistä koostuvissa

perustamiskeskuksissa. Alue toimisto viranomaisena käskää reserviläiset ja ajoneuvojen kuljettajat ajoneuvoineen perustamiskeskusten johdossa oleville ilmoittautumispaikoille tai perustamispaikoille.

Perustamisen kestäessä suojataan perustamista nopeimmin perustetuilla joukoilla kuten maakuntakomppaniolla, sotilaspoliisiyksiköillä, vartiojoukkueilla ja torjuntakomppanioilla omaa toimintaa sekä tuetaan mm. poliisia yhteiskunnalle elintärkeiden kohteiden suojaamiseen ja eristämiseen liittyvällä virka-avulla. Näiden kohteiden suojaamisen suunnittelu edellyttää jatkuvaa viranomaisyhteistyötä. Jatkuvasti ylläpidettävän uhka-arvion mukaisesti on vähintään muutaman vuoden välein tarkasteltava eri kohteiden merkitys yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen näkökulmasta. Tämä päivitystyö on menossa tällä hetkellä mm. poliisin kanssa.

Sotilaallisen puolustuksen suunnittelu on osa tätä prosessia. Suunnittelua johtaa alue toimiston operatiivinen sektori, Siellä ylläpidetään eri joukkojen kertausharjoituksissa tekemät suunnitelmat, jotka sovitetaan yhteen mm. sotilasalueen esikunnan harjoituksissa. Eli tärkeimmät joukot tekevät suunnitelmat ensimmäisten tehtäviensä mukaisesti. Kohteiden luonteesta johtuen kaikilla kohteilla ei koko joukon harjoituksia järjestetä, vaan joukkoa voidaan harjoituttaa vastaavissa olosuhteissa. Johtajat tyypillisesti käyvät kohteiden suunnitelmat yksityiskohtaisesti läpi.

Pirkanmaan sotilasalueen johtoon jäävien joukkojen osalta suunnitelmavalmius ja koulutustilanne on hyvä. Olemme saaneet sijoitettu joukkoihimme todella motivoituneita ja ammattitaitoisia reserviläisiä. Pirkanmaalla toimiville joukoille on tyypillistä laaja ammatillinen osaaminen ja oman toimialueen tuntemus.

Sotilaallisessa puolustustehtävässä joukot joutuvat varautumaan hyvinkin hankaliin tehtäviin erikoisjoukkojen etsinnöistä, alueen pudistustoimenpiteisiin ja aina asutuskeskuksessa tapahtuviin taistelutehtäviin saakka. Näiden kouluttaminen on haastava tehtävä alue toimistolle.

Sotilasalueen johtoon jäävien joukkojen koulutuskierto on nyt suunniteltu vuoteen 2013 saakka. Siihen sisältyy mm. perustamiskeskusten, yhteysupseeriryhmien ja erityyppisten komppanioiden kertausharjoitukset. Joukon kertausharjoitusyökin määräävänä tekijänä on perustamisen tärkeysjärjestys. Nopeimmin perustettavia joukkoja kertausharjoitetaan useammin. Yhtenä keskeisempänä koulutettavana joukkona on Pirkanmaan maakuntakomppania, joka tulee saamaan eniten

pirkanmaalaisista joukoista kertausharjoitusvuorokausia lähitulevaisuudessa. Maakuntakomppania on juuri se reservistä muodostettava nopean toiminnan joukko, jota voidaan hyödyntää jopa äkillisesti kehittyvässä kriisissä.

Aluetoimisto vastaa siis omaan johtoonsa jäävien joukkojen kouluttamisesta ja näiden joukkojen käytön suunnittelusta sekä johtamisesta. Muiden joukkojen kouluttamisesta vastaa käytännössä operatiivinen käyttäjä. Heti alussa jo mahdollisen strategisen iskun torjunnassa käytettävien joukkojen koulutuskierto on nopeampi kuin laajamittaisen hyökkäyksen torjunnan joukkojen osalta. Jälkimmäisten joukkojen osalta varaudutaan jopa siihen, että osaa ei kouluteta kertausharjoituksissa ollenkaan joukkokokonaisuutena, vaan luotetaan siihen, että perustamisen jälkeen jää riittävä viikkojen kestävä periodi joukkokoulutukseen.

Olen valottanut hieman kertausharjoitusjärjestelmää osana sotilaallisen kyvyn rakentamista. Lisäksi aluetoimisto käyttää reservin osaamisen kehittämiseen 1-2 päivää kestäviä vapaaehtoisia harjoituksia, joihin kutsutaan henkilöstöä. Nämä harjoitukset kohdennetaan tyypillisesti avainhenkilöstölle ja joissain tapauksissa mm. rekrytointimielessä tietylle reservin osalle.

Puolustusvoimilla on lisäksi mahdollisuus tilata Maanpuolustuskoulutusyhdistykseltä sotilaallista tai sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta. Täällä Pirkanmaalla tämän koulutuksen järjestämisessä osapuolet ovat siis aluetoimisto ja maanpuolustuspiiri sekä Satakunnan Lennosto ja ilmapuolustuspiiri. Kutsut kaikkiin puolustusvoimien tilaamiin vapaaehtoisiin harjoituksiin ja puolustusvoimien tilaamiin koulutustapahtumiin lähtee aluetoimiston kautta. Kuluvan vuoden aikana näihin harjoituksiin on lähtenyt jo yli 10 000 kutsua. Eli melkoinen koulutuspaketti on kokonaisuudessaan viety läpi.

Mielestäni kuitenkin reservin motivaation ja osaamisen ylläpito vain puolustusvoimien järjestämällä ja tilaamalla koulutuksella ei riitä, vaikka me olemme lisänneet kuluvan vuoden aikana kertausharjoitusten määrää. Kertausharjoitettavien reserviläisten tavoite on tänä vuonna 25 000. Näen äärimmäisen tärkeänä eri reservin piirien ja maanpuolustusyhdistysten toiminnan.

Reservin osaamisjärjestelmän ympärillä keskustelu on ollut varsin vilkasta kuluneen kesän ja nyt syksyn aikana. Yhtenä syynä on ollut

puolustusvoimien toimintaa ja vapaaehtoista maanpuolustusta säätelevien lakien ja ohjeistuksen uudistus. Tässä osan hälystä on aiheuttanut yksinkertaisesti tietämättömyys, johon osasyynä on pidettävä tiedotuksen vähäisyyttä.

Reservin osaamista kehittävät reservin yhdistykset, muut maanpuolustuksen piirissä toimivat vapaaehtoisjärjestöt, maanpuolustuskoulutusyhdistys ja puolustusvoimat. Jokaisella on oma roolinsa.

Reservin osaamista kehitetään: Puolustusvoimien kertausharjoituksilla, puolustusvoimien vapaaehtoisilla harjoituksilla, puolustusvoimien MPK:lta tilaamalla sotilaallisella koulutuksella, sotilaallisia valmiuksia palvelevalla koulutuksella sekä MPK:n järjestämällä muilla koulutus- ja kurssitapahtumilla. Reserviupseeripiiri ja reserviläispiiri sekä näiden jäsenyhdistykset ja muut vapaaehtoiset maanpuolustuskentässä toimivat tahot ovat aktivoimassa suomalaisia aktiivisiksi maanpuolustajiksi. Nämä yhdistykset kokoavat aktiivisen toimintaansa ja myös oman koulustoimintansa piiriin paikallisesti runsaslukuisen joukon. Näen myös äärimmäisen tärkeänä monisuuntaisen vuoropuhelun niistä kentän tarpeista, joita voitaisiin resurssien puitteissa täyttää tarjoamalla koulutusta kattavasti koko koulutusjärjestelmän ja eri osapuolien koulutustarjonnan avulla. Keskitettyjä ja monelle yhteisiä tapahtumia voidaan järjestää esimerkiksi MPK:n kautta. Mutta jotta kyetään vastaamaan kentän tarpeisiin, vuoropuhelun on oltava luontevaa ja jatkuvaa.

Puolustusvoimien osalta Pirkanmaalla on melkoisia haasteita. Päätukija on Satakunnan Lennosto. Satakunnan Lennoston resurssit ovat hyvin rajalliset. Maavoimien joukko-osastoa ei ole, mutta meillä on saatu aikaan toimiva yhteistyö Tykistöprikaatin ja Panssariprikaatin kanssa. Lisäksi olemme selvittämässä etenkin Pirkanmaan pohjoisosien suhteen Hallin käyttömahdollisuuksien laajentamista.

En malta olla puuttumatta julkisuudessa käytyyn keskusteluun reservin koulutusmahdollisuuksien pienentymisestä. Pirkanmaalla ei ole yhtään koulustilaisuutta peruttu uusien säädösten tai ohjeistuksen vuoksi. Emmekä ole myöskään ensi vuoden osalta yhtään tapahtumaa perumassa. Haluan korostaa, että toimivan vuoropuhelun kautta saadaan koulutustarpeet vähintään kohtuullisessa määrässä täytettyä. Käydyssä keskustelussa on ylitse muiden noussut ampumamahdollisuuksien vähentyminen. Yhdyn keskusteluun siinä mielessä, että yksi

keskeisimmistä haasteista kieltämättä on reservin ampumataidon kehittäminen ja ylläpitäminen.

Puolustusvoimien aseilla ampuminen on mahdollista vain puolustusvoimien palkatun henkilöstön valvomissa tai johtamissa tapahtumissa. Toisaalta puolustusvoimien ampumatapahtumissa ei saa käyttää myöskään siviiliaseita pois lukien erikseen järjestettävissä ampumakilpailuissa, joissa on ennakolta annettu lupa siviiliaseiden käyttöön. Eli omilla aseilla tapahtuva harjoittelu on siten tapahduttava yhdistysten omissa ja johtamissaan tapahtumissa.

Ampumataidon ylläpitämiseen liittyen on haasteeksi noussut myös kunnollisten ampumaratojen puute. Nykymääräysten perusteella puolustusvoimien aseilla voidaan ampua vain puolustusvoimien hallinnassa olevilla ampumaradoilla. Tämä aiheuttaa luonnollisesti sen, että joudumme keskittämään ampumamahdollisuuksia suurempiin tapahtumiin ja harjoituksiin. Se ei kuitenkaan todellisuudessa merkitse sitä, että ampujien tai mahdollisuuksien määrää olisi vähäisempi. Niillä kriteerit täyttävillä henkilöillä, joilla on todellinen halu osallistua puolustusvoimien ampumakoulutukseen on täydet mahdollisuudet osallistua kykyjensä kehittämiseen.

Arvoisat kuulijat!

Olen käsitellyt laajan kaaren kautta Pirkanmaan sotilaallista maanpuolustusta ja tarkastellut myös pientä osaa reservin osaamisen ylläpidosta. Reservin osaamisen ylläpito ei ole pelkästään ampumista, vaan siihen liittyy myös maanpuolustustiedon ja -aatteen ylläpito. Näissä minä haluan korostaa reservin eri piirien ja yhdistysten roolia. Ilman sitä työtä, jota vapaaehtoiset järjestöt tekevät, emme voisi nauttia siitä korkeasta maanpuolustustahdosta, joka täällä Pirkanmaalla on. Me kaikki toimijat teemme yhteistä työtä maanpuolustuksen eteen. Toivon vuoropuhelun entisestään kiinteytyvän, jotta voimme välttää mahdolliset karikot, joita silloin tällöin aina paljastuu. Pirkanmaan sotilaallisen maanpuolustuksen onnistuminen aluetoimiston näkökulmasta edellyttää yhteistyön onnistumista viranomaisten ja vapaaehtoisten toimijoiden kesken.

Haluan toivottaa reserviupseeripiirille, reserviläispiirille, maanpuolustusnaisille ja itse asiassa Teille kaikille iloista ja maanpuolustushenkistä syksyä ja adventin odotusta.

Kiitoksia!